

Пагулич М. І., ст. магістратури педагогічного факультету, науковий керівник – Красовська О. О., д.пед.н., професор (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне)

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО ПІДХОДУ НА УРОКАХ «МИСТЕЦТВО»

Анотація. У статті досліджено напрями підготовки майбутніх учителів початкових класів до здійснення інтегрованого підходу під час вивчення навчальної дисципліни «Мистецтво». Обґрунтовано, що головним аспектом правильного здійснення інтеграції на уроках мистецтва у початковій школі є високий рівень підготовки кваліфікованих фахівців, здатних до інноваційної педагогічної діяльності. Розкрито особливості та важливість реформування початкової освіти в контексті Нової української школи. Визначено, що під час здобуття вищої освіти та наукового ступеня у закладах вищої освіти в майбутніх учителів формуються знання та вміння з інтегрованого підходу до процесу навчання в контексті навчальної дисципліни «Мистецтво», нових підходів до змісту вищої освіти та інтеграційної діяльності.

Ключові слова: учитель, інтеграція, мистецька освіта, інноваційна діяльність, художньо-естетичний розвиток, мистецтво.

Abstract. The article explores the directions of preparation of future elementary school teachers for the implementation of an integrated approach in the context of elementary school in the «Art» course. It is substantiated that a high level of training of qualified specialists capable of innovative pedagogical activity is the main aspect of proper integration in art lessons in primary school. The peculiarities and importance of reforming primary education in the context of the New Ukrainian School are revealed. It is researched that during higher education and scientific degree in higher education institutions knowledge and skills are formed from an integrated approach to the learning process in the context of the Art course, new approaches to the content of higher education and integration activities.

Keywords: teacher, integration, art education, innovation activity, artistic and aesthetic development, art.

Підготовка фахівців початкової школи сьогодні, реформи в сучасній системі освіти та соціальні процеси, що відбуваються в Україні сприяють створенню належних освітніх умов для розвитку творчих умінь та художнього мислення під час освітньо-виховного процесу у закладах початкової освіти. На часі перед нами стоїть завдання – сформувати педагога-новатора, здатного

діяти креативно, приймати важливі педагогічні рішення, бути активним учасником змін та реформ у сфері освіти. Насамперед, важливу увагу слід приділити художньо-естетичному розвитку учнів початкових класів. Згідно з Державним стандартом початкової загальної освіти учень початкових класів як «здобувач освіти: виявляє художньо-образне, асоціативне мислення у процесі художньо-творчої діяльності через образотворче, музичне та інші види мистецтва; пізнає мистецтво, інтерпретує художні образи, набуваючи емоційно-чуттєвого досвіду, виявляє ціннісне ставлення до мистецтва; пізнає себе через художньо-творчу діяльність та мистецтво» [1].

Проблемні аспекти виокремлення інтегрованого підходу як нової складової освітнього процесу досліджують науковці та методисти. Зокрема питання впровадження інтегрованого підходу в початковій школі та його значення для формування особистості педагога, який зміг би використовувати інноваційну інтегровану діяльність. Ці питанням досліджували Є. Белкіна, М. Вашкевич, О. Гайдамака, А. Зимульдінова, Н. Максименко, Л. Масол, О. Калініченко, Т. Крижанівська, Н. Незнанова, І. Руденко, О. Рудницька, Г. Шевченко, Б. Юсов та ін.

Метою нашого дослідження є розкриття напрямів підготовки майбутніх учителів початкової школи до впровадження інтегрованого підходу на уроках «Мистецтво».

Інтегрована діяльність посідає особливе місце в контексті реформування освітньої системи та впровадження Нової української школи (НУШ). Завдання сучасного вчителя початкової школи – забезпечити всебічний розвиток учня, його талантів та здібностей, сприяти формуванню громадянина, активного патріота своєї держави. Початкова освіта буде ефективною лише тоді, коли вона буде сприйматися цілісно та цілісно викладатися дітям. З огляду на це та на потребу оновлення підходів до надання знань учням початкових класів, виникло поняття «інтеграція». Інтеграція (від лат. *integer* – повний, цільний) – це створення нового цілого на основі виявлення однотипних елементів і частин із кількох раніше розрізнених одиниць (навчальних предметів, видів діяльності та ін.) [2]. Враховуючи всі фактори здійснення інтеграції, варто зазначити, що вона є найвищим ступенем втілення міжпредметних зв'язків. Уважається, що використання інтегрованого підходу дає учням більшу можливість саморозвиватися, узагальнювати, порівнювати, робити висновки тощо. Особливість інтегрованого підходу у цьому курсі полягає в тому, що відбувається структурування змісту освіти галузями, які вже інтегровані в різні навчальні предмети, об'єднані навчальним планом. Така парадигма передбачає створення нових дисциплін, які мають викладатися у закладах вищої освіти, що сприятиме формуванню нових компетентностей у майбутніх педагогів.

Проаналізувавши та вивчивши наукову та навчально-методичну літературу, можемо стверджувати, що порушена проблема є недостатньо висвіт-

леною у колі дослідників. Інтеграція сьогодні є важливою складовою розвитку сучасної науки, адже модернізація суспільства та нові виклики, технологізація та комп'ютеризація суспільства, спричиняють нові тенденції в освіті, зокрема, початковій та вищій. Увага до процесу інтеграції посилюється, в основі розвитку особистості стоїть виховання та формування цілісних знань. Однією з таких освітніх галузей у спектрі надання освітніх послуг є інтегрований курс «Мистецтво» як спосіб отримання загальної мистецької освіти. Мистецька освіта є посередником між суспільно значущими культурними цінностями й особистісними цінностями людини та забезпечує набуття базових компетентностей (загальнокультурних, художньо-пізнавальних, комунікативних тощо), формує прагнення і здатність до художньо-творчої самореалізації і духовного самовдосконалення протягом життя [3].

Система художньо-творчої діяльності в курсі «Мистецтво» включає в себе роботу з механізмами відображення та зображення. Беручи до уваги аспекти інтегрування предметів в освітньому просторі, варто виокремити виховання емоційності, фантазії, любові до праці, креативності, уяви, уваги. З огляду на це, саме образотворча діяльність дуже добре поєднується з музикою. Курс включає в себе поєднання двох змістових ліній початкової мистецької освіти – музичного та образотворчого мистецтва. Уважається, що під час такої взаємодії, відбувається активніше засвоєння духовно-світоглядних принципів та орієнтацій, збагачення внутрішнього світу, концентрація на світі культури та мистецтва. Таким чином, на часі стоїть проблема підготовки педагогів з високим рівнем творчості та працездатності.

У контексті підходів до інтегрованого змісту навчальних дисциплін закладів вищої освіти України (ЗВО) з педагогічною підготовкою, вважаємо доцільним введення в освітній процес комплексного курсу підготовки вчителя до викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» у початковій школі. Успішна підготовка кваліфікованого педагога може здійснюватися лише тоді, коли відбудеться докорінна перебудова педагогічної діяльності. В університетах проводиться спеціальна теоретична та практична підготовка фахівців галузі початкової освіти. Відповідно до цього, важливу увагу звертають на аналіз програм, нормативних документів, створення календарного чи тематичного планування. Інституційне навчання здійснюється шляхом осмислення програм та нормативних документів, розуміння сутності інтеграції, підбору методів, засобів і способів для використання на конкретному етапі уроку, розумінні структури типів інтегрованих уроків мистецтва, готовності до моделювання чи проведення інтегрованого уроку. Принцип варіативності стосується і добору вчителем відповідних методик, і технологій. Методика викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» передбачає пошук різноманітних зв'язків, художніх зіставлень, емоційно-образних аналогій і паралелей між видами мистецтв [4, с. 76].

Професійна підготовка майбутнього вчителя початкових класів здійснюється на основі психолого-педагогічних та художньо-естетичних впливів. Така

підготовка сприяє формуванню художньо-творчої компетентності, яку вони формуватимуть у своїх вихованців. У курсі підготовки та вивченні фахових дисциплін, важливу увагу варто приділити курсу теорії та методики викладання образотворчого і музичного мистецтва. Для того щоб підвищити якість підготовки майбутніх педагогів до інтегрованих уроків мистецтва потрібно зробити акцент на методиці викладання інтегрованих дисциплін та ввести такий курс у систему навчання. Для цього у ході практичної діяльності із майбутніми вчителями початкових класів викладачі ЗВО мають організовувати безпосередній творчий процес (табл. 1), під час якого пояснювати, показувати, представляти зразки виконання, демонструючи послідовність етапів даного процесу; приділяти належну увагу контролю за наслідуванням та дотриманням поетапності виконання завдань студентами, їх самостійному застосуванню набутих знань та вмій на практиці; доцільно організовувати за допомогою відвідування виставок творів сучасних митців та виставок дитячих робіт; ґрунтовного аналізу художніх творів з позицій відображення в них певного образу; перегляду, вивчення та аналізу дитячих малюнків. Усе це комплексно забезпечує майбутніх вчителів практичними навичками організації образотворчої діяльності під час уроку з учнями та надає уявлення про критерії оцінювання дитячих робіт, створює міцну базу для творчого сприйняття творів молодших школярів [5, с. 169].

Сучасна підготовка вчителя початкової школи повинна містити аспекти інноваційної діяльності, що включає роботу з нетрадиційними техніками образотворчого чи музичного мистецтва. Перш ніж навчити нетрадиційним технікам дітей, педагог сам повинен опанувати знання та вміння з цієї сфери: «опанування знаннями, вміннями і навичками з керівництва художньо-творчою діяльністю дітей; засвоєння особливостей впливу образотворчої діяльності на молодших школярів та врахування цього у ході організації навчальної роботи з ними; отримання теоретичних знань і практичних навичок використання нетрадиційних технік у ході практичних і лабораторних занять, самостійної роботи, наслідування дій викладачів ЗВО, відвідування уроків, проведених учителями у початковій школі, засвоєння передового педагогічного досвіду впровадження нетрадиційних технік образотворчої діяльності у роботі з учнями; самовдосконалення і підвищення педагогічної майстерності протягом всього життя» [5, с. 172]. Звичайно, для підготовки майбутніх фахівців галузі використовуються такі види роботи як: практичні заняття, лекції, лекторії, лабораторні роботи, практики, створення проблемних ситуацій, моделей уроків тощо.

Актуальним є впровадження інтегративного підходу у викладанні освітніх дисциплін. Така робота повинна містити інтегровану діяльність з образотворчого та музичного мистецтва. Майбутній фахівець – це реформатор, який повинен підштовхувати до змін оточуючих. Інтегрування завдань та мети вищої освіти сприяє якісному процесу оптимізації та організації діяльності студентів.

Таблиця 1

Орієнтовний план підготовки майбутніх учителів початкової школи до впровадження інтегрованого підходу під час викладання навчальної дисципліни «Мистецтво»

1-4 клас	
Змістова лінія	Вид роботи
Художньо-творча діяльність	<p>Практичне ознайомлення з ручними інструментами та пристосуваннями, виготовлення виробів за графічними зображеннями, спів, вивчення гри на музичних інструментах, організація виставок та інсценізацій, виступи студентів. Участь в ансамблях та співочих колективах. Практичні заняття з використання традиційних та нетрадиційних технік мистецької діяльності: вміння малювати відкритою долонею чи відбитками пальців, аквареллю та свічкою, відбитками предметів, виконувати малювання у техніці набрязкування, вправлення у моделюванні практичних занять декорування. Формування теоретичних знань з нотної грамоти, вміння малювати графічними матеріалами, фарбами. Відвідування арт-галерей та співпраця з представниками мистецтва.</p> <p>Використання занять із оволодіння роботою з природними матеріалами – створення гербаріїв. Сприймання засобів виразності в скульптурі (барельєф, горельєф). Практичні заняття із використанням компонування елементів у просторі. Створення реквізитів та костюмів до сценічних образів.</p>
Сприймання та інтерпретація мистецтва	<p>Відвідування галерей, виставок чи музеїв образотворчого змісту. Відтворення почуттів та вражень від творів через малюнки. Відвідування концертів духового оркестру та хорової музики. Відвідування театрів та вистав, перегляд шедеврів кінематографу, створення власних творів мистецтва та їх інтерпретація, ліплення предметів із глини на основі образу, проведення практичних занять під відкритим небом. Створення натюрмортів, портретів, пейзажів. Використовувати практичні заняття із формування вмінь працювати із комп'ютерними анімаціями. Вивчення видів танців, хореографічних вправ, відвідування курсів.</p>
Комунікація через мистецтво	<p>Практичні заняття чи творчі бесіди, щодо презентації власної творчої діяльності. Проведення інсценізацій, музичних релаксацій, робота та співпраця у мистецьких спільнотах. Обговорення ситуативних вправ та нестандартних ситуацій, їх моделювання. Використання виховних ситуацій на основі творів мистецтва (обговорення сюжетів, характерів, вчинків, дій персонажів, створюваних мистецькими засобами).</p>

З проведеного дослідження можна зробити висновок, що підготовка вчителів початкової школи у ЗВО до впровадження в освітній процес інтегрованого курсу «Мистецтво» відбувається на середньому рівні. Вважаємо доцільним поглиблення та оновлення методологічних підходів до формування методики викладання курсу «Мистецтво» у початковій школі.

Враховуючи всі особливості інтегрованого підходу, вважаємо за необхідне введення в освітній процес закладів вищої освіти нових інтегрованих дисциплін, які дозволять сформувати в майбутніх фахівців навички практичної інтегрованої діяльності.

Не менш важливим завданням є процес формування у студентів умінь користуватися новими нестандартними техніками у реалізації інтегрованого підходу у курсі «Мистецтво». Вважаємо доцільним посилення розвитку світогляду студентів через відвідування виставок, музеїв, картиних галерей, симпозіумів; використання практичних занять з розвитку вмінь та навичок створення видів образотворчої діяльності; закликати до участі в ансамблях та співочих колективах, вчитися танцю; відвідувати театри та кінотеатри, вчитися оцінювати види мистецтва та аналізувати їх за відповідними критеріями. Вважаємо доцільним введення в освітній процес більшої кількості завдань на моделювання та проведення інтегрованих уроків, створення інтегрованих моделей уроків тощо. Така підготовка майбутнього вчителя, спонукатиме його до використання інтегрованого підходу у своїй роботі, вміння поєднувати те, що на перший погляд поєднати неможливо, розуміти освітній процес у початковій школі у всіх його взаємозв'язках та взаємозалежностях. Тільки за умови здійснення нових підходів, зміни методів у формуванні особистості майбутніх педагогів, ми зможемо втілити в життя всі новації.

1. Державний стандарт початкової загальної освіти (МОН України). URL: www.mon.gov.ua (дата звернення: 12.04.2020). 2. Зимульдінова А. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до здійснення інтегрованого вивчення предметів за галузями знань. *Молодь і ринок*. 2014. № 8. С. 89–94. 3. Масол Л. М., Гайдамака О. В., Белкіна Е. В., Калініченко О. В., Руденко І. В. Методика навчання мистецтва у початковій школі: Посібник для вчителів: Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2006. 256 с. 4. Незнанова Н. І. Впровадження інтегрованого курсу «Мистецтво» у шкільну мистецьку освіту. Актуальні питання мистецької педагогіки. 2013. № 2. С. 74–77. 5. Вашкевич М. Підготовка майбутніх вчителів початкової школи до впровадження нестандартних технік зображення на уроках образотворчого мистецтва. *Молодь і ринок*. 2019. № 9. С. 167–172. 6. Максименко Н. А. Інтегрований підхід до організації образотворчої діяльності молодших школярів. 2005. URL: <http://studentam.net.ua/content/view/7374/97/> (дата звернення: 13.04.2020).